C/2024/2101

26.3.2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus äritehingutes esinevate hilinenud maksete tõkestamise kohta“

(COM (2023) 533 final – 2023/0323 (COD))

(C/2024/2101)

Raportöörid: **Panagiotis GKOFAS**

Alena MASTANTUONO

Angelo PAGLIARA

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 6.10.2023
	Euroopa Parlament, 2.10.2023
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	20.12.2023
Vastuvõtmine täiskogus	17.1.2024
Täiskogu istungjärk nr	584
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	215/14/8

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab komisjoni teatist VKEde abipaketi kohta. Samuti kiidab komitee heaks komisjoni kavatsuse jätkata hilinenud maksete tõkestamist. Õigeaegne tasumine aitab kaasa majanduskeskkonna parandamisele ja teenib strateegilist eesmärki, milleks on ühtse turu süvendamine. Samal ajal tunneb komitee muret selle pärast, et kehtiva direktiivi muutmine määruseks võib piirata liikmesriikide ja ettevõtluskeskkonna paindlikkust ajal, mil kogu ELis esineb mitmeid tagasilööke, ning nõuab kavandatud meetmete täiendavat hindamist, samuti proportsionaalset ja kohandatud lähenemisviisi rakendamisele.

1.2. Komitee märgib, et hilinenud maksete kultuur erineb sektorite ja liikmesriikide lõikes väga. Samuti toob ta välja kaks peamist hilinenud maksetega seotud üldist probleemi: esiteks kehtivate eeskirjade jõustamine; teiseks avaliku sektori asutuste hilinenud maksed, hoolimata kehtivas direktiivis sätestatud 60-päevasest maksetähtaja piirist. Tegelikult võtab avalikus sektoris makse keskmiselt 13 päeva rohkem aega kui ettevõtjatel, kellel ei ole maksetähtaja ülempiiri. Seepärast kutsub komitee avaliku sektori asutusi üles näitama eeskuju ja järgima kehtivaid eeskirju.

1.3. Kohtumenetluste pikkus ja kulukus mõnes ELi liikmesriigis ning hirm mõju pärast ärisuhetele heidutab võlausaldajaid võlgnetavat summat kohtu kaudu sisse nõudmast. On vaja paremini ära kasutada digivahendeid, edendada finantskirjaoskust ja muid garantiivahendeid (nt pangagarantiid, ostuhinna maksmine pandina või omandiõiguse säilitamine) ning alternatiivseid vaidluste lahendamise viise.

1.4. Komitee näeb riiklike täitevasutuste loomise võimalikku kasu. Ta rõhutab siiski, et sellised asutused peavad tegutsema objektiivselt ja tagama maksimaalse konfidentsiaalsuse nii ettevõtjate kui ka avaliku sektori asutuste tundliku äriteabe käsitlemisel, kehtestamata täiendavaid aruandluskohustusi.

1.5. Komitee toetab finantskirjaoskuse programmide väljatöötamist koostöös riiklike ametiasutuste, pangandussektori, Euroopa ametite/institutsioonide (nt Euroopa Väikeettevõtjate Ühendus / EKP) ning ettevõtlusorganisatsioonidega. Lisaks sotsiaalpartneritele ja kaubanduskodadele võiksid avalikud teenistused või ametid pakkuda finantskirjaoskuse ja hilinenud maksetega seotud nõustamisteenuseid, ilma et nende suhtes kohaldataks riigiabi eeskirju.

1.6. Erilist tähelepanu tuleks pöörata hilinenud maksetele Euroopa ettevõtete ja kolmandate riikide üksuste vaheliste äritehingute puhul.

1.7. Määruse rakendamise hindamiseks koostatavas aruandes tuleks arvesse võtta komitee, sotsiaalpartnerite ja kaubanduskodade hinnanguid ja aruandeid koostöös teiste kaasseadusandjatega.

2. **Ettepaneku taust**

2.1. 2023. aasta septembris avaldas komisjon VKEde abipaketi, sealhulgas hilinenud makseid käsitleva määruse ettepaneku, ettepaneku võtta vastu direktiiv VKEde maksustamise lihtsustamise kohta ning meetmed VKEde tulemuslikkuse parandamiseks, pöörates erilist tähelepanu parema õigusloome tegevuskava parandamisele, rahastamisvõimaluste laiendamisele, tööjõu oskuste täiendamisele ja muudele tugimehhanismidele.

2.2. Pakett hõlmab ka hilinenud maksete direktiivi õigusraamistiku läbivaatamist, et kõrvaldada kehtivatest ELi õigusaktidest tulenevad puudused. Täpsemalt keskendub komisjon ennetusmeetmete puudumisele, hilinenud maksete mehhanismi tõhusale jõustamisele, maksimaalse maksetähtaja puudumisele ja VKEde jaoks õiguskaitsemehhanismidele juurdepääsu lihtsustamisele.

2.3. Intrumi 2023. aasta maksearuande kohaselt on keskmine maksetähtaeg ettevõtjatevahelistes suhetes 41 päeva, keskmine tegelik makseaeg on 56 päeva. Avaliku sektori pakutavad keskmised maksetähtajad on 52 päeva, keskmine tegelik makseperiood kestab 69 päeva.

2.4. Kuigi juurdepääs rahastamisele on liikmesriigiti erinev, ([1]) koormab see endiselt märkimisväärselt majandust ja ettevõtteid, kellel esineb struktuurseid puudusi ja/või keda majanduskriis rohkem ohustab.

2.5. Intressimäärade ülemaailmsel tõusul pangandussektoris on olnud spiraalne mõju ettevõtete ja VKEde, eriti investeerimiskava rakendavate ettevõtjate likviidsuspiirangutele. Peale selle ei moonuta äritegevust mitte ainult nominaalse intressimäära tõus, vaid ka intressimäärade erinevused, eriti VKEde puhul.

3. **Üldised märkused hilinenud maksete tõkestamist käsitleva määruse ettepaneku kohta**

3.1. Suurte energia- ja toorainekulude ning COVID-19 pandeemia ajal majandustegevuse säilitamiseks vajalike laenude tagasimaksmise ühine mõju muutis radikaalselt õigeaegsete maksete tähtsust, eelkõige Euroopa VKEde jaoks. Kuigi avaliku sektori asutused ja suurettevõtjad saavad oma klientide ja tarnijate portfelle eristada, on VKEde klientide arv, rahalised mahud ja reservid piiratud ning nad tegutsevad peamiselt piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Poolte läbirääkimispositsiooni erinevus on aga vaid üks hilinenud maksete põhjustest: kehtivate eeskirjade ebatõhus jõustamine on suur takistus võlausaldajatele, kes ei kasuta oma õigust säilitada oma ärisuhet võlgnikuga.

3.2. Olukorda on veelgi raskendanud erakordselt kiire inflatsioon ja sellest tulenev intressimäärade tõus, mis kahjustab investeeringuid. Maksetingimused halvenevad majandusliku ebastabiilsuse ajal, kuna ettevõtted peavad tagama oma rahavood ja reservid. Erinevalt suurettevõtetest on VKEdel piiratud juurdepääs pangalaenudele ([2]) ning seetõttu on hilinenud maksed neist mõne jaoks ajutine rahastamisallikas ja see aitab neil likviidsuspuudujäägiga toime tulla. Seetõttu toetab komitee komisjoni kavatsust muuta rahavood prognoositavamaks, kuid väljendab muret komisjoni pakutud lahenduse pärast.

3.3. Komitee tunnistab, et hilinenud maksete doominoefekt ei mõjuta mitte ainult ettevõtjate igapäevase tegevuse sujuvat toimimist. Hilinenud maksmise kultuur, mis on ELis ja sektorite lõikes erinev, takistab ka ettevõtete pikaajaliste investeeringute planeerimist.

([1]) Euroopa Keskpank „Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area“, oktoober 2022 – märts 2023.
([2]) „Delay now, pay later – why SMEs must not put off investing in innovation and greening“, oecdcogito.blog.

3.4. Komisjon tunnistab oma mõjuhinnangus, et hilinenud maksete sotsiaalseid tagajärgi ei ole võimalik kvantifitseerida ([3]). Selline tava kahjustab siiski väikeettevõtete omanikke, nende peresid ja töötajaid, millel on tõsised tagajärjed kommunaalteenuste, üüri ja laenude maksmisele ning moraalile ja tootlikkusele. Lisaks väitsid 2022. aastal pooled Intrumi poolt küsitletud ettevõtetest (47 %), et kiirem maksmine aitab neil palgata rohkem töötajaid ([4]).

3.5. Pärast hilinenud makseid käsitleva direktiivi (direktiiv 2000/35/EÜ) vastuvõtmist 2000. aastal ja selle esimest läbivaatamist direktiiviga 2011/7/EL said üha ilmsemaks tõendid ebaausate maksetavade kohta kõigi asjaosaliste (avaliku sektori asutused, suurettevõtted ja VKEd) seas, eriti avaliku sektori asutuste maksete puhul ettevõtjatele ([5]).

3.6. Komitee tunnistab, et kehtiv direktiiv 2011/7/EL on end läbi aastate üldiselt tõestanud. See aitas oluliselt parandada maksemoraali, suurendada teadlikkust probleemist ja tagada õiglasem ettevõtluskeskkond. Kuid hilinenud makseid esineb ka praegu ja komitee näeb vajadust võtta tõhusaid meetmeid. Seetõttu peab komitee asjakohaseks uurida võimalusi jõustamise ja maksekultuuri parandamiseks. Kuid nagu mis tahes muude regulatiivsete muudatuste puhul, tuleks sellele läheneda mõistlikult, eriti seoses eraõiguse normidega.

3.7. Sel aastal on keskmine maksetähtaeg ettevõtjatevahelistes suhetes 41 päeva ja avalikus sektoris 52 päeva. Ettevõtjatevaheliste tehingute tegelik maksetähtaeg on 56 päeva, mis on kolm päeva rohkem kui eelmisel aastal, kuid siiski palju lühem kui avaliku sektori tegelik maksetähtaeg, mis on 69 päeva. See näitab selgelt, et probleem on pigem kokkulepitud maksetingimuste järgimises kui maksetähtaegade pikkuses. Seetõttu leiab komitee, et komisjon püüab oma ettepanekuga lahendada hilinenud maksete asemel pikkade maksetähtaegade probleemi, kehtestades liiga piiravad meetmed, selle asemel et parandada praegust jõustamisraamistikku tõhusamate eeskirjadega.

3.8. Komitee rõhutab, et hilinenud maksete tähtsus on liikmesriigiti ([6]) ja ka sektorite lõikes väga erinev. Seepärast oleks komisjon pidanud täiendavalt hindama kehtiva direktiivi muutmise võimalust ja – oluliste muudatuste korral – oleks pidanud valima muudetud (uuesti sõnastatud) direktiivi. See hoiaks ära mõju avaldamise kõigile üksustele, olenemata nende suurusest ja võimutasakaalust. VKEd vajavad leevendust ja uute eeskirjade eesmärk peaks olema neile õiglasema keskkonna loomine. Praktikas aga jätavad kavandatud eeskirjad VKEd ilma paindlikkusest, mida nad oma äripartneritelt vajavad, ja seaksid neile tarbetult karmid tingimused.

3.9. Komisjoni tegevus õigeaegsete maksete saavutamiseks ei tohiks ohustada lepingute üle peetavatel läbirääkimistel osalejate võimalust leppida kokku pikemates maksetähtaegades. Seetõttu rõhutab komitee paindlike läbirääkimiste tähtsust maksetähtaegade kehtestamisel ja rõhutab suurt muret komisjoni ettepaneku pärast. Tegelikult jätaks kavandatav tähtaja piiramine 30 päevaga ettevõtjad lepinguvabadusest ilma. Hoolimata ettevõtjate praegusest paindlikkusest – vabadus pidada läbirääkimisi maksetähtaja üle –, maksavad nad palju varem kui avalik sektor, kelle maksetähtaeg on 60 päeva. Sekkumine lepinguvabadusse ei tundu siin õigustatud ja oleks realistlikult oodatava kasu suhtes ebaproportsionaalne.

3.10. Sellega seoses viitab komitee komisjoni korraldatud avaliku konsultatsiooni tulemustele, ([7]) milles jõuti selgelt järeldusele, et (29 %) vastajate eelistatud variant on säilitada praegused maksetingimusi käsitlevad eeskirjad. Lisaks sellele märkis mitu sidusrühma, et nad on lepinguvabaduse piiramise vastu, märkides valikuvariantidest ära „muud võimalused“. Lõpetuseks, märkides tõstatatud küsimuse olulisust, viitab komitee 2023. aasta juulis avaldatud Euroopa Parlamendi resolutsioonile VKEde liidu olukorra kohta, milles rõhutatakse, et on oluline tegeleda makseviivitustega ning tagada „samal ajal tasakaalustatud lähenemisviis, mis säilitab lepinguvabaduse“ ([8]).

3.11. Komitee nõustub, et kaupade või teenuste kontrolli- või heakskiitmismenetlus ei tohiks ületada 30 päeva alates kaupade või teenuste vastuvõtmise kuupäevast. Siiski rõhutab komitee, et see tekitab mõnedele ettevõtjatele probleeme nende kaupade tehniliste aspektide tõttu. Sektoripõhist lähenemisviisi on vaja hoolikalt jälgida, võttes arvesse mõnede majandussektorite asümmeetrilisi ohte.

([3]) SWD(2023) 314 final, mõjuhinnangu punkt 227, lk 58.
([4]) Intrum 2022 – Annual and Sustainability Report 2022 – Long-term credit management for a sound economy.
([5]) Nagu Euroopa Komisjon on teatanud, kulub mõne liikmesriigi avaliku sektori asutustel arvete tasumiseks keskmiselt 100 päeva ja mõnikord isegi märkimisväärselt kauem, „Late payment: Commission refers Italy to Court of Justice for failing to ensure suppliers are paid on time“.
([6]) Komisjoni VKEde tulemuslikkuse hindamise aruandes rõhutatakse, et liikmesriikides esineb suuri lahknevusi kehtiva hilinenud maksete direktiivi eeskirjade rakendamisel, ning tuuakse esile, et hilinenud maksed on muutumas nullkuludega rahastamisvormiks. Dokument on kättesaadav aadressil Annual Report on European SMEs 2022/2023.
([7]) Makseviivitused – ELi eeskirjade ajakohastamine.
([8]) TA(2023)0294.

3.12. Komitee tunnistab, et kehtiva direktiivi üks peamisi puudusi on mõiste „äärmiselt ebaõiglane“ selge määratluse puudumine ja kohtutel tuleb seda mõistet tõlgendada. Mitmetimõistetav säte tekitas aastate jooksul muret, kuna see jättis äriühingutele võimaluse kalduda kõrvale 30-päevasest nn viitest, mida võib ettevõtjatevaheliste tehingute puhul pikendada 60 kalendripäeva ületava maksetähtajani. Sellega seoses võtab komitee teadmiseks komisjoni kavatsuse asendada see mõiste kavandatava määruse artikli 9 kohase kehtetute tavade loeteluga.

3.13. Õiguslikust seisukohast on artiklit 9 siiski võimatu jõustada. Põhjus on selles, et tava ei ole võimalik kehtetuks tunnistada – nagu on sätestatud artikli 9 lõike 1 punktis d – „arve saatmisega tahtlik viivitamine või selle takistamine“. Lisaks leiab komitee kooskõlas punktiga 3.9, et viited ettevõtjatevaheliste tehingute maksetähtaegadele tuleks artikli 9 lõike 1 punktist a välja jätta, kuna selles peaksid kokku leppima üksnes lepinguosalised.

3.14. Kuigi komitee näeb riiklike täitevasutuste loomise kasu, on kõige tähtsam nende nõuetekohase toimimise ja tõhususe tagamine. Seetõttu peavad sellised asutused tegutsema objektiivselt ja sõltumatult ning tagama maksimaalse konfidentsiaalsuse nii ettevõtjate kui ka avaliku sektori asutuste tundliku äriteabe käsitlemisel. Seni ei ole riiklikud ametiasutused suutnud tagada jõustamismehhanismide nõuetekohast toimimist, eriti valitsuse ja ettevõtjate vaheliste tehingute puhul. Võttes arvesse tõendeid avaliku sektori pidevate hilinenud maksete kohta ettevõtjatele, rõhutab komitee muret riiklike asutuste jõustamissuutlikkuse pärast teiste samasse valitsusstruktuuri kuuluvate ametiasutuste ees.

3.15. Paljud sotsiaalsed ettevõtted kuuluvad ettevõtjate hulka, kes kannatavad avaliku sektori asutuste makseviivituste tõttu märkimisväärselt. See temaatika on veelgi olulisem, kui arvestada, et paljudel juhtudel on avalik sektor selliste ettevõtete ainus klient, kellele sotsiaalabiteenuseid ning haridust ja koolitust pakutaks. Kuna sellistel ettevõtetel ei ole eraturgu, on nad eriti ohustatud, sest neil puuduvad alternatiivid riigihangetele.

3.16. Seetõttu on hilinenud maksed üheks teguriks, mis pärsib VKEde osalemist riigihangetes. Komisjoni esitatud tõendid osutavad õigeaegsete maksete puudumisele avaliku sektori asutuste seas. Seega väljendab komitee heameelt kavandatud maksetähtaja üle, milleks on 30 päeva valitsuse ja ettevõtjate vaheliste tehingute puhul. Avaliku sektori asutused peaksid olema eeskujuks, kuna nad on ettevõtjate olulised partnerid. Uues määruses soovitatakse riiklike ehitustööde alltöövõtjaid paremini kaitsta, nõudes, et töövõtjad esitaksid avaliku (või võrgustiku) sektori hankijatele tõendid selle kohta, et nad on maksnud oma otsestele alltöövõtjatele. Sellel on tohutu mõju tarnijatele, kes kasutavad alltöövõtjatele maksmiseks hankija makseid.

3.17. Komitee julgustab kaasseadusandjaid kaaluma lisaks artiklis 4 toodule ka alternatiivseid viise, kuidas tagada hankelepingute sõlmimisel alltöövõtjatele õigeaegsete maksete tegemine. Hankijatele pandud nõue maksta oma otsestele alltöövõtjatele enne maksetaotluse esitamist või selle esitamise ajal, on vastuolus eesmärgiga tagada, et kõigile väärtusahelas osalejatele makstakse tasu ajavahemiku jooksul, mis võimaldab sujuva rahavoo. Komisjoni ettepanekus märgitakse selget ohtu, et hankija pannakse vastutama tööde eelrahastamise eest. Selleks et tagada alltöövõtjatele viivituseta maksmine, soovitab komitee, et peatöövõtja esitaks deklaratsiooni ühe kuu jooksul alates alles hetkest, mil avaliku sektori asutuselt on makse kätte saadud. Selline deklaratsioon peab tõendama alltöövõtjatele makse tegemist 30 päeva jooksul pärast avaliku sektori asutuselt makse saamist.

3.18. Artiklites 5 ja 6 sisalduvad uued sätted, mis põhinevad kehtiva direktiivi artiklitel 3 ja 4, on samm kiirete maksete kultuuri eesmärgi suunas. Ebaausad maksetavad hõlmavad sageli intressi põhjendamatut kaotamist, kui tasutud on aluseks olev summa. Hilinenud maksete eest automaatselt tasumisele kuuluva viivise maksmisega stimuleeritakse võlgnikke pidama kinni lepingus sätestatud tähtaegadest. Artikli 5 lõikes 3 sätestatakse: „võlausaldajal ei ole võimalik loobuda viivise saamise õigusest“. Kuigi komitee mõistab eesmärki innustada VKEsid nõudma viivise tasumist, tekitab muret ka see, et sellest õigusest loobumise võimalusest ilmajätmine võib VKEdele kaasa tuua raskusi võlgnikena.

3.19. Komitee leiab, et uue kavandatud kindla summaga 50 eurot tuleks arvesse võtta proportsionaalsust tehingusummaga.

3.20. Komitee nõustub komisjoni üleskutsega liikmesriikidele julgustada VKEsid kasutama digivahendeid, et hõlbustada õigeaegseid makseid ja pääseda ligi krediidijuhtimise koolitusele. Kuna VKEdel puudub sageli finants- ja digikirjaoskus, peaksid liikmesriigid tõhustama koostööd sotsiaalpartneritega ning kaubandus- ja tööstuskodadega, et koguda parimaid tavasid ning koolitada ettevõtjaid ja nende töötajaid selles valdkonnas. Arvestades sellisele koolitusele eraldatavate rahaliste vahendite piiratust, tuleks ettevõtlusorganisatsioonidele anda toetust ja vahendeid äriühingute koolitamiseks selles valdkonnas. Seda ei tohiks käsitada riigiabina.

3.21. Komitee toetab täielikult artiklit 16 ja rõhutab, kui oluline on minimeerida olemasolevaid tõkkeid, nagu võlgnike vastu kohtumenetluse algatamise keerukus. Pidades silmas pikki ja kulukaid kohtumenetlusi, peaksid liikmesriigid julgustama kasutama maksevaidluste kiireks lahendamiseks vabatahtlikku lepitust ja muid vabatahtlikke vaidluste kohtuvälise lahendamise vorme.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. Komitee tunnistab ka, et komisjon peaks nägema ette elektrooniliste arvete esitamise ja edastamise vabatahtlike protsesside süstemaatilise rakendamise, et tagada suurem õiguskindlus elektrooniliste tõendite abil. Võttes aga arvesse VKEde praegust ebakindlat majanduslikku raamistikku, peaksid komisjon ja liikmesriigid toetama ja hõlbustama digitaalsete maksetavade kasutuselevõttu. Lisaks peab nende kasutuselevõtt olema kõigile ettevõtjatele kättesaadav. Komitee soovitab etapiviisilist juurutamist, et VKEdel oleks aega omandada teadmisi ja rahalisi vahendeid sellistele vahenditele juurdepääsuks.

4.2. Komitee kiidab heaks komisjoni püüdluse tegeleda ametlike andmete puudumisega hilinenud maksete kohta Euroopas ning märgib vajadust vahetada häid tavasid Euroopa tasandil, tugevdades ELi hilinenud maksmise jälgimisplatvormi rolli. Komitee leiab ka, et jälgimisplatvorm peab koguma teavet ja andmeid, mida liikmesriigid koostavad korrapäraselt koostöös riiklike täitevasutuste (või muude pädevate asutuste) ja eraõiguslike sõltumatute uurimiskeskustega, et hinnata määruse tõhusust. Igal juhul ei tohiks see tuua äriühingutele täiendavat aruandluskohustust.

4.3. Komitee rõhutab ettepaneku välismõõdet. Ranged maksetingimused võivad tõenäoliselt mõjutada äritehinguid ühtsel turul ja hoogustada äritegevust väljaspool ELi. Lihtsam oleks suhelda kolmandate riikide tarnijatega, kellel on lubatud aktsepteerida pikemaid maksetähtaegu. See võib ohustada Euroopa konkurentsivõimet ja seda tuleks vältida.

4.4. Komitee nõustub sellega, et äritehingute suhtes, mille eest tuleb tasuda pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva, tuleks kohaldada määruse sätteid. Seda sätet tuleks siiski kohaldada üksnes siis, kui asjaomane leping allkirjastati pärast määruse kohaldamise kuupäeva. Komitee peab seda vajalikuks, et tagada nii ettevõtjatele kui ka avaliku sektori asutustele stabiilne üleminek praeguselt õigusraamistikult määruses kavandatud raamistikule.

4.5. Avaliku sektori maksete tulemuslikkust erasektori töövõtjatele jälgitakse, analüüsitakse ja vaadatakse korrapäraselt läbi mitte ainult riiklike programmide ja reformide alusel, vaid ka sotsiaalpartnerite ja kaubanduskodade esindajate laiema osalemise kaudu mõjuhinnangus ning eelnevas ja järgnevas hindamisprotsessis.

4.6. Sotsiaalpartneritel ja kaubanduskodadel võib olla märkimisväärne roll asjakohaste vahendite väljatöötamisel laiema üldsuse koolitamiseks ja harimiseks finantsküsimustes ning finantskirjaoskust edendavate vahendite ja muude menetluste alal, kuna nad tunnevad paremini oma sektorite vajadusi ja puudusi.

Brüssel, 17. jaanuar 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee president

Oliver RÖPKE